De oude dag komt met gebreken leert ons een Hollands gezegde dat, door de vorderingen in de medische wetenschap, steeds meer waarheid is geworden. Oud zijn blijkt dikwijls geen onverdeeld genoegen. Helaas betekent langer leven ook meer kwalen, groter lijden en vaker ingrijpende beslissingen rond de dilemma's van een afnemende gezondheid.

In *Cirkels van zorg* komt de ethische dimensie van de praktijk van het verzorgings- en verpleeghuis aan bod. Daarbij gaat de aandacht eerst uit naar de meer alledaagse kanten van de zorg die er geboden wordt, zoals wassen en eten, en vervolgens naar minder alledaagse, evenzeer problematische aspecten van bijvoorbeeld dementie of naderend levenseinde.

De boektitel verwijst naar de actoren die, waar mogelijk, een bijdrage leveren tot het welzijn van de oudere en die betrokken zijn bij de totstandkoming van een ethische beslissing. In de binnenste cirkel van zorg staat de oudere zelf met daar omheen de partner, vrienden of familieleden en het medisch geschoolde personeel en andere verzorgenden die gezamenlijk zoeken naar de beste maatregel of beslissing. Wanneer de oudere zelf niet langer kan beslissen, moeten de mensen om hem of haar heen tevens proberen te achterhalen wat die persoon zelf zou hebben gewild.

Aardig in dit boek is de veelzijdige benadering van de verschillende kwesties. Het gaat niet slechts om de biologische of medische kant van de oude en zorgbehoevende mens, maar ook de individuele culturele, sociale en relationele dimensies. Wassen bijvoorbeeld behelst meer dan schoonmaken. Eten is meer dan voeden.

De auteurs hanteren trouwens een relativistische opvatting van autonomie, wat bij hun pleidooi voor goede palliatieve zorg duidelijk blijkt. Pijn en angst doen afbreuk aan een goede uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht van de patiënt, en moeten daarom eerst worden bestreden. Deze insteek is consequent in het hele boek verwerkt: de zorg in verzorgings- of verpleeghuis heeft tot doel de zelfredzaamheid, waardigheid en autonomie te bevorderen. Dat gebeurt in directe dialoog met de oudere en zijn naaste omgeving, terwijl de zorgverschaffers hun door tradities en overgeërfde gebruiken kritisch onder de loep nemen.

Wanneer de lezer de laatste pagina omslaat, heeft ze een inzicht in wat er zoal speelt in het verzorgings- en verpleeghuis en in de verschillende dimensies van de ermee samenhangende ethische problematiek. Het boek bouwt heel didactisch, heel geleidelijk op en de lezer, professional of niet, krijgt daarmee een goed leesbaar en praktisch tool in handen om na te denken over zorg voor ouderen. *Cirkels van zorg* is voor een breed publiek toegankelijk en ook geschikt voor gebruik in het onderwijs.

Cirkels van zorg: Ethisch omgaan met ouderen, C. Gastmans en L. Vanlaere